

Sıdk Akmatov

(1950)

Sıdk Akmatov 2 Aralık, 1950 yılında Maylusuu şehrinde doğdu. 1966 yılında Bürgöndü Ortaokulu ve liseyi bitirdi. 1967-70 yılları Calal-Abad Pedagojik Okulunda okudu. 1971 yılında Kırgız Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesini kazanıp, onu 1976 yılında bitirdi.

Sıdk Akmatov, nesir ve dram yazarı ve gazeteci sıfatında tanındı. Onun ondan fazla hikâyesi yayımlandı, "Kumayık", "Karaçıyırçık" (Sığırcık Kuşu), "Kagan Balasagin" vs. dramları çeşitli tiyatro salonlarında oynanmaktadır.

Piyes

KAGAN BALASAGIN / KAĞAN BALASAGUN

(Prolog cana epilogu bar, on üç süröttü tarihiy drama)

Birinçi köşögö. Birinçi süröt.

Toohan menen Balasagının süylöşüüsü. Biyik, biyik toolor, biyik toolordon biyik too - Toohan. Balasagin 12 çaştarda.

Balasagin: Men törölgön boz üy, meni aalamday kurçasa, sırtımdan uşul toolor dal oşondoy, çeptey kurçap çoñoydum. Tilim çikkani siler menen süylöşüp cürüp, düynönü taanıdım. Akırı Toohan ata, sen da maga süylöp: ötköndün baarın aytıp berçü bolduñ?!

Toohan: (too süylöyt. Toodon çaldın elesi körünöt): Uulum, Sagın, senin tiliñ bir çaşıñdan çıktı. Biz kart toolor miñdegen cıldardagı okuyalarga küböbüz. Birok uulum, men da saga tartıldım, seni kördüm, seni koldodum. Senden köz albadım. Sen sıynganıñdan cazbadıñ. Kün, suu, ot, şamal maga küç berip., til bütürüp saga süylöttü.

Balasagin: Toohan ata, aytkandarıñdın bardığı esimde miñ bir tün uksam da tacabaym ötkön tarihımdan. Biz bardıgıbiz otko, suuga tabınabız, zıyarat kılıuçu ceriñ Samarkandda, çoñ atañ kurgan kök taş bar deysiñ. Toohan ata!

Toohan: Ooba, Sagın uulum! Senin çoñ ata Otorhan kagan bolgondo, ço atası Uguzhan kurgan kut-gun mamleketin küç aldırıp, kök taştan tabınuuçu kutu ornotot. Al Samarkandda uulum. Senin çoñ atañ kurdurgan. Samara suusunan kük taş alıp kurdurgan. Al azır Saravşan suusu dep atalat. Basıp alıp 1120 jıl biylik kılğan farstar al suunu öz tilinde ataştı. Senin özüdün çoñ atañ Otorhan Samarkandı kayra alıp, kagan bolgon, uulum.

Balasagin : Toohan ata, toguz cıl uksam tügönbögön bul tarihtı, barıp közüm menen körüp kelem. Çoñ atamdın, babamdın, cetemdın, çoñ apam Razıya menen Arlandın kümbözdörünö tabınam, zıyarat kılam, eskirse sırdaym, çañ bassa şıppıram.

(Too kalıp, çaldın elesi çok bolup ketet. Sahnada sıyngan Balasagin kala beret. Sahnaya aylanat. Sahnada Kalıbiy menen Aysuluu).

Aysuluu: Sagın balam üç kün üç tün oozuna nan salbayt. Özörüp kalsa ne bolot.

Kalıbiy: Sebebi ne eken, baybiçe?

Aysuluu: Samarkanga, Oşko baram dese, alıs sapar Acamga tartam dese sen makul bolboduñ, balabız oşogo taarımp, atam maga uruksat bersin deyt.

(Prologlu ve epiloglu, on üç kısımlı tarihi piyes)

Birinci perde Birinci kısım

Toohan ile Balasagin arasındaki konuşma. Yüksek yüksek dağlar. Yüksek dağlardan yüksek Toohan. Balasagin, 12 yaşlarındadır.

Balasagin: İçinde doğduğum boz otağ beni âlem gibi sarıp, dışarıdan da şu dağlar kale gibi kuşatıp, öyle aranızda büyüdüm. Konuşmaya başlayalı sizlerle konuşarak dünyayı tanıdım. Nihayet Toohan Baba, nihayet sen de benimle konuşur; geçmişini anlatır oldun!

Toohan: (Dağ konuşur. Dağdan ihtiyar adamın silueti görünür): Oğlum, Sagın. Sen bir yaşında konuşmaya başladın. Biz yaşlı dağlar binlerce yılın hikâyelerine şahit olmuştuk. Fakat oğlum, ben de sana bağlandım. Seni gördüm, seni destekledim. Gözlerimi üzerinden ayırmadım. Sen ibadetten vazgeçmedin. Güneş, su, rüzgar bana güç verip, dile getirip seninle konuştu. Balasagin: Toohan Baba, anlattıklarının hepsi hatırımda. Bin bir gece dinlesem bile bıkmıyorum geçmiş tarihimden. Biz hepimiz ateşe, suya tapıyoruz. Ziyaret edecek yerin Semerkand'da, dedenin diktiği gök taş var diyor-sun, Toohan Baba.

Toohan: Evet, Sagın oğlum! Senin deden Otorhan Kağan ise, onun dedesi Uguzhan'ın kurduğu kut, Hun devletine güçlendirip, bir gök taştan kutsal kutu diker. O Semerkand'dadır oğlum. Senin dedenin diktiği. Samara nehrinden gök taş aldırıp öyle diktiği. O şimdi Saravşan nehri olarak adlandırılır. İşgal edip 1120 yıl yöneten Farslar, o nehre kendi dilinde ad verdi. Senin deden Otorhan Semerkand'ı geri alıp kaçan olmuştur, oğlum.

Balasagin: Toohan Baba, dokuz yıl dinlesem de bitmeyen bu tarihi, gidip kendi gözlerimle göreceğim. Dedemin, dedemin babasının, dedemin babasının babasının, ninem Razıya ile Arlan'ın türbelerini ziyaret edeceğim, oralarda dua edeceğim. Eskimişse boyayacağım. Toz kaplamışsa, süpüreceğim.

(Dağ kalır. Yaşlı adamın silueti kaybolur. Sahnede dua eden Balasagin kalır. Sahne döner. Sahnede Kalıbiy ile Aysuluu.)

Aysuluu: Sagın oğlum üç gün üç gecedir ağzına bir lokma ekmek bile koymuyor. Açlıktan ölüverirse ne olacak?

Kalıbiy: Sebebi ne imiş, hanım?

Aysuluu: Semerkand'a, Oş'a gideceğim dediğinde, uzaktaki Acem'e gideceğim dediğinde sen onaylamadın. Oğlumuz buna küsmiş. Babam bana izin versin diyor.

Kalıbiy: Bala degen bala eken. Bala degen kurç eken. Sına elek. İyile elek. Kagandan kalgan calgız tukum ele. Bilip kalsa, kıl çokular tındım kılar...

Aysuluu: Balanı çofoytup koyson uşul eken. Atam karıdı, apam karıdı, mañdayında kubat bolup oturayın debeyt.

Kalıbiy: Men el bilgir menen akıldıştım. Alar balanın bul corugun tuura körüşköndöy.

Aysuluu: Alardın aytımı menen bolgondoy balam künöo tartıp, ayıpka cıgilgan çok da.

Kalıbiy: Biy başı, törö başı, mırza başı baarı toptolup oturup akıl kalçadık.

Aysuluu: bir cılga barsa meyli ele, beş cılga barsa meyli ele, keminde on beş-cıyırma cılga barat deyt. Meni koşot dep cürsöm tirüü ele öltürüp oturat. Cer kezem, til üyrönöm, salt üyrönöm. Cerdin baarı ele büt Uguz eli, bardığı bizdin dildey, bizdin salttay. Başkaruu ata-babası el başkarıp kelgen?

Kalıbiy: Baybiçe, er cigit eldiki. Uuluñ er cetiptir.

Aysuluu: Coo kelse, attansın, korgosun, çok debeym, şerdenem. Ceti atasının kümbözdörünö ziyarat kılıp cürgöndö biylikteğiler tındım kılıp koysa ne kılam?!

Kalıbiy: Asta, sabır tut, baybiçe, akıl kalçaylı, men too ördöp keleyin.

(Sahna aylanat. Kalıbiy calgız aylangan stsenaga karşı basat, muzıka koştoyt. Sahna toktoyt. Kalıbiy Toohandın aldına tabınıp oturat).

Toohan: Kalıbiy, uuluñdu ciber, uluu saparga. Miñ cılda bir asmandan kuyruktuu cıldız uçat. Kökteñirdin saga bergen uulu oşondnoy. Çoñ atası Booke kagandan tüp atası Uguzga çeyin catkandardı körüp, kelbese, caratkan aga cöo külüktü ne berdi? Babası aalamdı çapkan Atilhandın Kagan menen cetesi Barahan kagandın kurgan şaarların körüp kelbese, ölümdön kayra tartpagan kayrattıulugu kayda? Cetinçi atası Otorhan kagandın ordoluu otor kalaasındaki kümbözdördün sürötün kayra tartpasa sürötçülüğünön ne payda? Altı atası handardın hanı kagan bolup öttü ele, alar biylegen eldi kızıdırıp, ır kurbasa akınbı? Kaysı elge barsa da, batpasa tilmeçtiği ne payda? Uşulardı oylogon bala uluu bala. Uluuları oylogon bala oluya bala, bul sagın bala - Balasagın eken. Atanın sözü büt denesine taragan kanı, batañdı berip attant uuluñdu. (Kalıbiy tabıngansıp ugup oturat, eki közünön salaa çay).

(Sahna aylanat. Kalıbiy aga karşı basıp kelatat, üyünö kele catkandı bildirüü. Stsenada Aysuluu cana Kalıbiy). (Balasagın teskeri karap catat).

Aysuluu: Biyim, cırgagandan Toguz ay kış bolgon Ala-Toonun teskeyine keldik bele? Biylikten sürülüp, ordodon kaçıp, ceti tünöp, kazakka tayap köçpödük bele? Uuluña tüşündürsöñ bolo, sen da ciberem dep kalıpsıñ, biyim.

Kalıbiy: El bilgiler canına kırk cigit koşobuz deyt. Artınan tñçi koyobuz deyt.

Aysuluu: Boloor iş boluptur. Balaña bata bergeni turasıñ. Emi mende bir ötüñüç bar . uuluñdu tur de. Orun alıp oturalı. Özögünö tüşüp keter, tört küñdön beri tamak içpeyt. (Balasagın oñolot. Aysuluu çögüngö "say-say", balgamga kıımız koyot). Kıımızdan uurtap, çay-saydan oozuña sal, uulum özögünö tüşpösün!

Kalıbiy: Çocuk dediğın gerçekten çocukmuş. Çocuk dediğın çelikmiş, daha kırılmamış. Daha yamulmamış. Kağandan kalan tek nesil, kağan soyunu devam ettirecek tek çocuktur. Öğrenirse, düşmanlar yok edeceklerdir...

Aysuluu: Çocuğu büyüüttüğünde göreceğın bu imiş. Babam yaşlandı, anam yaşlandı, yanında bir kol kanat olarak oturayım demiyor.

Kalıbiy: Ben bilgelere, hükümdarlara danıştım. Onlar oğlumuzun bu yolculuğa çıkmasını onaylıyorlar.

Aysuluu: Onların dedikleri gibi oğlum bir suç işleyip cezalandırılmadı ya.

Kalıbiy: Bilgeler başı, beyler başı, soylular başı, hepsi bir araya gelip, oturup çok düşündük.

Aysuluu: Bir yıllığına gidiyorsa neyse, beş yıllığına gidiyorsa neyse, en az beş yirmi yıllığına gidiyor diyorlar. Bana itibar kazandırır diyordum, halbuki diri diri öldürüyor. Dünyayı gezeceğım, dil öğreneceğım, gelenek öğreneceğım diyor. Dünyanın hepsi Uguz eli. Hepsinin dili bizim dilimiz gibi. Hepsinin gelenekleri bizim gelenekler gibi. Yönetmek mi? Cetleri ülke yönetmiştir.

Kalıbiy: Hanım, ergenliğe ermiş bir delikanlı halkındır. Oğlum büyümüş.

Aysuluu: Düşman gelmişse, çıksın sefere, ülkesini korusun. Buna hayır demem, yiğidim. Cetlerinin türbelerini ziyaret ederken iktidardakiler öldürürlerse ne yapacağım?

Kalıbiy: Sakin ol, sabır eyle, hanım. Düşünelim. Ben hele şu dağa tırmanayım.

(Sahne döner. Kalıbiy tek başına sahneye doğru ilerler. Müzik ona eşlik eder. Sahne durur. Kalıbiy, Toohan'ın karşısında, dua eden bir adam gibi oturur.)

Toohan: Kalıbiy, oğlunu gönder bu büyük yolculuğa. Bin yılda bir defa gökyüzünden kuyruklu yıldız geçer. Gök Tanrı'nın sana verdiği oğul böyledir. Dedesi Booke Kağan'dan başlayıp soyunun babası olan Uguz'a kadarki cetlerinin hepsinin mezarlarını görüp gelmeyecekse, Yaradan ona küheylanı niye verdi? Büyük dedesi dünyayı fetheden Atilhandın Kagan ile büyük büyük dedesi Barahan Kağan'ın kurduğu şehirleri görüp gelmeyecekse, ölümden korkmaz cesurluluğu nerede? Yedinci reddi Otorhan Kağan'ın payitaht şehrindeki türbelerin resimlerini tekrar çizmezse, ressamlığı neye yarar? Altı cetti hanlar hanı olmuştu. Onların yönettikleri ülkeyi gezip ağzından şiirler dökülmeyecekse eğer, ozan denir mi ona? Hangi ülkeye giderse gitsin, gittiği ülkenin halkına karışıp gidemiyorsa tercümanlığı neye yarar? Bunları düşünen çocuk, ulu çocuktur. Uluları düşünen çocuk, evliyadır. Bu Sagın bala, Balasagın imiş. Babanın sözü, tüm bedenine yayılan kandır. Hayır duanla uğurla oğlunu. (Kalıbiy sükunetle dinler. Gözlerinden durmadan yaşlar akıyor.)

Sahne döner. Kalıbiy ona doğru ilerliyor. Bu, onun evine doğru gelmekte olduğunu ifade eder. Sahnede Aysuluu ile Kalıbiy). (Balasagın sırtını dönmüş yatıyor.)

Aysuluu: Beyim, dokuz ay kış olan Ala-Too'un kuzeyine çok istediğimizden mi geldik? Hükümdarken sürgün edilip, payitahttan kaçıp, Kazaklara yakın bir yere göç etmedik mi? Oğluna anlatsaydın güzelce. Sen de gönderceğım diyorsun artık, beyim.

Kalıbiy: Ülkeyi yönetmekte olanlar yanına kırk yiğit vereceğiz diyorlar. Peşinden casus göndereceğiz diyorlar.

Aysuluu: İş artık bitmiş. Oğluna hayır dua vermek üzere sin. Şimdi benim bir ricam var. Oğluna kalkmasını söyle. Oturalım. Açlıktan bayılabilir, dört gündür yemek yemiyor. (Balasagın doğrulur. O, artık düzelmiştir. Aysuluu tabağa haşlanmış kemikli etler koyar, çanağa taze kımız doldurur.) Kıımızdan iç, etten ye. Açlık bayılmasın, oğlum!

Kalıbiy: Senin uluu saparga ıgarıña uruksat bermey bolduk, uulum!

Aysuluu: Eköñö teñ aytarım, biyim, uruksattı bir cılga sozgula? Uulum, köpölök kuugandan tünülbö, köynököndön tünülbö degen elibiz. Cakşı aytıp caman cok, üylönüp ket, uulum. Artıñda köynök kiyip, köpölök kuup bala kalsın?!!

Kalıbiy: Apañdın sözü cüyölüü söz, cüyü sözgö handar soğuştı toktotkon.

Aysuluu: Kazaktın biyi Abaktın kızı Baglan suluu kudalaşkan koluktuñ, anı bilesiñ, uulum.

Kalıbiy: Senin 15-20 cılga ketkeniñdi uksa kıpçaktın biyi Külmöshan, nogoydun hannı Cangarhan Baglan kızga kuda tüşöt.

Aysuluu: Tilimdi alıp, Baglan kızga üylönüp ketseñ, özüñ sayrap oturgan, "elge degen", oy-tilegiñ bekemdelet.

Kalıbiy: Çın, uulum, artıñda tuyak kalsa, bizge bel bolot?

Aysuluu: Caratkan caktırsa, boyuna kalar.

Balasagin: Askar toom ata, uluu dayram apa, silerdin cooptuu işiñerge makulmun. Baglanga üylönöyün, saparımdı bir cılga toktotoyun. Birok, ata-apa, men kırk cigit, alıp ketpeym canıma, tıñçı alıp ketpeym artıma, men derbiş bolup cer kezip ketem, menin ketkenimdi bir can bilbesin, ata. Menin al cakta cürgönümdü bir can bilbeyt, apa!

Kalıbiy: Makul, uulum...

Ekinçi süröt.

Sahnada Toohan menen balasagin. Balasagin cupunu, derbiş bolup kiyingen.

Balasagin: Toohan ata, menin ketkenimdi eç can bilgen cok. Ayalım cüktüü kaldı. Uul törösö taştay bekem bolsun dep, atın Taşı koy dedim. Toohan ata, uluu ata-babalarıma sapar tarttım.

Toohan: (Çaldın elesi turat, sırttan süylöyt) Sen uluu işke, uluu saparga ıktıñ, uulum. Seni uulum, düynönü dñngürötüp apkan Atilhan babañdın arbağı koldosun. Oş şaarın, Otor kalaasın orto kılğan ceteñ Barahan menen Otorhandın tirüü arbağı koldosun! Samarkandı saldırgan toguz atañdan murunku, tüpkü atañ Uguzhandın arbağı da tirüü, uluu saparıñdın eñ birinçi köp cılın oşogo toktot.

Balasagin: Toohan ata, ata-babamdın baskan cerleri, cürgön cerleri maga kubat bolot. Al cerdegi handıktar menen taanışayın. Elder menen taanışayın. Cakşı ırpadattarın, salt-sanaasın üyrönöyün. Cer kızırdı bardık üyröngöndörümdü kayra elime aytıp keleyin. Ceti atamdın catkan cerine ziyarat kılayın.

Toohan: Uşul ak okuluu uluu toolordun cayıyı menen kün batış közdöy ketesiñ, uulum. Taraz kalaasınan ötüp, Kara-Too menen Samara suusunun başına tüşüp, anı boylop, Samarkand şaarına barasıñ. Colooçunun azığı colunda, uulum, colbors colunan kaytpayt, coldoşuñ kızırdı bolsun!

(Sahna aylanat, muzika koştıoyt. Balasagin basıp col cüröt. Sırttan ır körköm okulat).

Ayağı cok, başı cok,
Şamal kaydan caraldı!
Tögöröktü kaptagan,
Koldon ıgıp cürbösün?

Kalıbiy: Senin uzun yolculuğa ıkmana izin vermeye karar verdik, oğlum!

Aysuluu: İkinize de söyleyeceğim şu, beyim, bu işi bir yıl erteletin. Oğlum, kelebek kovalayandan ümidini kesme, gömlekliden ümidini kesme diyen bir milletiz. Hayatta her şey olabilir. Evlen oğlum. Arkanda gömlek giyip, kelebek kovalayan bir ocuk kalsın!

Kalıbiy: Annenin dedikleri doğrudur. Doğru söz için hanlar savaşı durdurmuşlardır.

Aysuluu: Kazak beyi Abak'ın kızı güzel Baglan sözlündür; onu bilesin, oğlum.

Kalıbiy: Senin 15-20 yıllığına gittiğini duyulursa, Kıpçak beyi Külmöshan, Nogay hanı Cangarhan Baglan Kız'ı istetecektir.

Aysuluu: Beni dinleyip Baglan Kızla evlenir de gider sen, söyleyip durduğun "halk için" dediğin fikir daha da sağlamlaşır.

Kalıbiy: Doğru, oğlum. Arkanda bir çocuğun kalırsa, bize destek olur.

Aysuluu: Yaradan takdir ederse gebe kalır.

Balasagin: Yüce dağ gibi babam, büyük ırmak gibi anam, söylediğiniz büyük sorumluluk isteyen işinizi yapmaya hazırım. Baglan'la evleneyim. Yolculuğumu bir yıl erteleteyim. Ama baba, anne, ben kırk yiğit almam yanıma, casus göndertmem arkamdan. Ben bir derviş kılığında gideceğim. Benim gittiğimi kimse bilmesin, baba. Benim o tarafta olduğumu kimse öğrenmez, anne!

Kalıbiy: Peki, oğlum...

İkinci kısım

Sahnede Toohan ile Balasagin. Balasagin sıradan, fakirane giysiler giymiş. Derviş kılığındadır.

Balasagin: Toohan Baba, benim yola ıktığımdan kimse haberdar olmadı. Karım gebe kaldı. Erkek doğursa taş gibi sağlam olsun diye adını Taşı koymasını söyledim. Toohan Baba, ulu atalarımı ziyaret etmek için yola ıktım.

Toohan: (İhtiyarın görüntüsü durur, dışardan konuşulur) Sen yüce işe, yüce yola çıktın, oğlum. Seni oğlum, at koştursa dünyayı sallayan Atilhan atanın ruhu kollasın. Oş şehrini, Otor şehrini merkez yapan ceddin Barahan ile Otorhan'ın yaşayan ruhu kollasın! Semerkant'ı bina eden dokuz atanın önceki, soyunun atası Uguzhandın ruhu da yaşıyor; yüce gezinin ilk yıllarını ona ada.

Balasagin: Toohan ata, ata-babalarımın ayak bastıkları yerler, gezdikleri yerler bana kuvvet olur. O yerlerdeki hanlıklar ile tanışayım. Halklar ile tanışayım. Güzel örf-âdetlerini, gelenek-göreneklerini öğreneyim. Yer gezip bütün öğrendiklerimi tekrar halkıma gelip anlatayım. Yedi atamın yattıkları yeri ziyaret edeyim.

Toohan: Bu beyaz zirveli ulu dağların eteğiyle gün batısına doğru gideceksin, oğlum. Taraz şehrinden geçip, Kara-Too ile Samara nehrinin başına iner, onun kenarıyla, Semerkant şehrine ulaşsın. Yolcunun azığı yoldadır; oğlum, kaplan yolundan dönmez, yoldaşın Hıdır olsun!

(Sahne döner; müzik eşlik eder. Balasagin yürüyerek yoluna düşer. Dışardan şiir okunur).

Ayağı yok, başı yok,
Rüzgar neden yaratıldı!
Etrafı kaplayan,
Vadiden ıkmayasın?

Canduu, cansız enesi,
Cerden çıkıp cürbösün?
Karmayın dese tonu çok,
Sıyrayın dese tonu çok,
Mineyin dese conu çok,
Arızdanıp baruuga,
Ayıbın ayıp koyuuga,
Başkargan anın çoñu çok,
Aydardan bölök atı çok,
Andan körsö butu çok,
Aydap cürör kişi çok,
Çarışkını kün menen.
Coldoştugu tün menen.
Bile albadım emnege?
Sır suraşat kim menen?
Körünbögön kişiğe,
Kanatı bar şamaldın.
Çakıranga kelbegen,
Çakırbasa demdegen,
Adatı bar şamaldın.
Tüşüngöngö özünçö,
Sanatı bar şamaldın.
Kuyun bolup kubuşkan,
Kuduranıp uruşkan,
Cañ-calı bar şamaldı.

(Sahna toktoyt. Samarkand. Biyiktigi 12 metr kök kutuga tabınıp Balasagin turat. Celdetter kelip karmayt).

1-celdet: Atıñ kim, kaydan kelgen derbişsiñ?

Balasagin: Isımım Balasagin, tooluktardan bolomun. Saraycık şaarında okuganmın.

2-celdet: Tur orduñdan, töş aldıbızga, han saraydın suragina barasıñ?

Balasagin: Makul. Birok , emne künööm üçün?

1-celdet: Han sepilge uruksatsız nege kirdiñ?

Balasagin: Han sepilge uruksatsız kirgenim, derbişim. Dünüyö toptoboymun, biylikke umtulbaymın, elge sanat aytkandan başka ziyanim çok?

2-celdet: Emne üçün bul karalbay kalgan kök taştı künügö kelip tazalaysıñ? Derbişti eç kim tospoyt? Derbiştiğindi kılbaysiñbi?

Balasagin: Men aytkan sanattar uşul kök taştan kalgan? Künügö tüşümdö ayan beret. Oşogo bayırlap cüröm.

1-celdet: Dağı kaçca cürösüñ?

Balasagin: Uruksat berseñer eki cıl.

2-celdet: Çok, eki kündön aşık uruksat bere albay-bız. Şaar başçısı kor başçıga alıp baralı.

Balasagin: Makul. (Basışat. Sahnadan çıgarda) Toktoçu,

1-celdet: Tüşüñö ayan bergem kim özü?

Balasagin: Kök taştan casalğan bul kutu. Uşul kut taştı ornotkon uluu handar.

2-celdet: Aa, İrandık şahtarbı?

Balasagin: Çok, bul kök kutunu koygon uguzdar, Uguz han! Menin, senin ata-babalarımız?!

1-celdet: Oy, tooluk? Sen emneni bilesiñ, tooñdo taş-tan başka eç nersenı körböy kelip?! Ugup tur, celdet bol-som da, biz okuganbız, ilim alğanbız!

Eñ birinçi Samarkandı İrandın Firudon degen padişası Salim degen uuluna başkartat. Al şahtan kiyin

Canlı, cansız anası,
Yerden çıkmayasın?
Tutayım derse eli yok,
Sıyırıp alyım derse kürkü yok,
Bineyim derse sırtı yok,
Şikayet ederek gitmek için,
Aybını söyleyebilmek için,
İdare eden onun bir büyüğü yok,
Esintidir bindiği ondan başka atı yok,
Onun dışında budu yok,
Sürükleyen bir kişi yok,
Yarışır o gün ile.
Yoldaştır o gece ile.
Bilemedim nedense?
Sır soruşur kiminle?
Görünmeyen kişiye,
Kanadı vardır rüzgarın.
Çağırana gelmeyen,
Çağırmasa pekişen,
Adeti var rüzgarın.
Anlayana özel bir,
Sanatı var rüzgarın.
Hortum olup dolanan,
Mırıldanıp çarpışan,
Kavgası var rüzgarın.

(Sahne durur. Semarkand. Yüksekliği 12 metre gök kutuya taparak Balasagin duruyor. Cellatlar gelir tutuk-larlar).

1-cellat: Adın ne, nerden gelen dervişsin?

Balasagin: İsmim Balasagin, dağlılardan olurum. Saraycık şehrinde okudum.

2-cellat: Kalk yerinden, düş önümüze, han sarayına sorgulanmak için gideceksin?

Balasagin: Peki. Ama, ne suç işlediğim için?

1-cellat: Han sarayına izinsiz niçin girdin?

Balasagin: Han sarayına izinsiz girmemin sebebi, dervişim. Dünya biriktirmem, yönetimde gözüm yok, mil-lete hikmet anlatmaktan başka zararım yoktur?

2-cellat: Niçin bu bakımsız gök taşı her gün gelir, temizliyorsun? Dervişe hiçkimse karşı değildir? Dervişliğini niye yapmıyorsun?

Balasagin: Benim anlattığım hikmetler işte bu gök taştan kalmıştır? Her gün rüyamda bu taştan vahiy gelir. Onun için bunun etrafındayım.

1-cellat: Daha ne kadar kalacaksın?

Balasagin: İzin verirseniz iki sene.

2-cellat: Hayır, iki günden fazla izin veremeyiz. Şehir yöneticisi Korbaşçı'ya götürelim.

Balasagin: Peki. (Yürürler. Sahneden çıkarken) Dur-sana,

1-cellat: Rüyanda sana vahiy veren kimdir aslında?

Balasagin: Gök taştan yapılan bu kutu. İşte bu kut taşını yerleşiren ulu hanlar:

2-cellat: Ha, İrandı şahlar mı?

Balasagin: Hayır, bu kök kutunu koygon Oğuzlar, Oğuz han! Benim, senin atalarımız?!

1-cellat: Vay, dağlı? Sen neleri biliyorsun, dağında taş-tan başka hiçbir şey görmeden gelmene rağmen?!

Dinle, cellat olsak da, biz okumuşuz, ilim almışız!

İlk önce Semerkant'ı İran'ın Ferudin adlı padişah Salim adlı oğluna yönetirir. O şahtan sonra Semerkant'

Samarkandı Afrosiab, Tur, Noşot, Kobuz degen şaarları başkarat.

2-celdet: Kobuz şaanın tuşunda Rüstöm degen baatırı bolgon, toolugum!

Balasagin: Aytkanıarda kalet çok, birok, padişah Firudon Samarkandı bizdin doordun 250-cılı basıp aldı. Tooluktardı da özünün zañı bar. Tooluktardı ar bir taş, ar bir toosu, akkan suusu okutat. Celdetterim ukkula, kulagiñarga kümüş sırğa! Nuk paygambardın Sam uulunan Turan, andan kök börlüü Türk, andan Tütök, andan Elçihan, andan Bandhan, andan Küyükhan, andan Alinçehan, andan Mongo, andan Karahan, andan Uguzhan. Mına uşul Uguzhandın ubagında Samarkan şaarı negizdelip, ordo şaar dep, türk uruusundaki kırk uruu uguzdardı biriktirip küçtüü mamleket bolgon. Kök taştan casalğan bul kutu kudayı bolup, bardık el aga sıyınıp, kut mamleketi bolgon. Siler aytkan padişah Firudon men aytkanday doordun 250- cıldarı Samarkandı karatat. Siler aytkan bardık şahtar al cerde 120 cıl biylik cürgüzöt. Şah Kobuzdun tuşunda Uguz elinen Tayçik elinin hanı Turta baatır, Kıpçak elinin hanı Barmandın uulu Toktor Rüstöm baatırdı kolgo tüşürüp, öltürüp, Samarkandı kayra alıp, Uguzdar Otorhandı kagan şaylaşat.

1-celdet: Sen balakay, derbiş emey ele, maalimsiñ go?!

2-celdet: Derbiş özü maalim da. Sarayçikten okubay ele, Samarkandan okugan neme go?

1-celdet: Nesi bolso da, şaar başçısı - korbaşı çeçsin, başın ayrı çap da aldına alıp bar?!

2-celdet: (şılık etme menen togoloto çaap alıp ketet) Sahna aylanıp kelet da, beti-başı kan Balasagin kök taş kutu alında catat. Başın öydö kılat.

1-celdet: Derbişim, bizdin sabaganga moyun sunasıñ?

2-celdet: Şaar başçısına ıraazı bolgunuñ. Kök taş kuttu karaganga munazat etti.

1-celdet: Sen kut karaysıñ, biz seni karaybız. Kılçak etseñ sabaybız.

Balasagin: Er çekişpeyinçe bekişpeyt agaylar. Sabagandan baş carılar, caman söz aytpay, kep uksañar boldu? Uguzdar siler, men, barıbız uguzbuz. Uguzdardı dağı bir corugun aytayın. Uguzdar Rimdi çapkanı baratkada, azık için kazılardı caydak atka caap cüktögön da, üstünön terdik caap cetelegen, alıs coldo at terdep, ter kazıga siñip siñip sürsüy beret. Casaktar at örgütköndö, kazımı kuya kesip, alıs coldo azıktanışkan eken.

1-celdet: Oy, derbişim, sende mandem bar, kebiñ şirin. Biz kızmatka kettik, dağı kelebiz...

(Sahna aylanat. Balasagin kök taş kuttu tazalap, sırdap cıldar ötöt. Sırttan okulat) Mezgil sızıp çegi körünböy, Türnök bulut bolup cıl köçüp: zıyaratın canbay tabınıp, kerek bolso turdu can keçip.

(Balasagin köz coosun alıp, kooz bolup kalğan kök taş kuttu caltıratıp catıp, aytat).

Balasagin: Men siler menen ceti cıl boldum. Emi saparımdı karıtayın, sasık derbiş bolup ketpeyin. Otor şaarına barıp, andan Oş kalaasına ötomün. Kayır koş, kök kutu, dağı keleermin, meni koldoy cür? Senden kırgızdan oroz biydin, kıpçaktan Barman, 19 uruu koñuratın

Afrasiyab, Tur, Noşot, Kobuz adlı şahlar yönetir.

2-cellat: Kobuz şah devrinde Rüstem adlı batır olmuş, dağı kardeşim!

Balasagin: Anlattıklarınız doğrudur, ama, padişah Ferudin Semerkant'ı Milat sonrası 250 yılında işgal etti. Dağlıların da kendilerinin sistemli düzeni vardır. Dağlıları her bir taşı, her bir dağı, akar suyu okutur: Cellatlarını dinleyin, kulaklarınıza gümüştan küpe olsun! Nuh peygamberin Sam oğlundan Turan, ondan gök börlü Türk, ondan Tütök, ondan Elçihan, ondan Bandhan, ondan Küyükhan, ondan Alinçehan, ondan Mongo, ondan Karahan, ondan Oğuzhan gelmiş. İşte bu Oğuzhan'ın zamanında Semerkant şehrinin temeli atılmış, karargah şehir olup, Türk boylarındaki kırk boylu Oğuzları birleştirip güçlü devlet olmuş. Gök taştan yapılmış bu kutu Hüda olmuş, bütün millet ona ibadet etmiş, kut devleti olmuş. Sizin anlattığınız padişah Ferudin benim anlattığım gibi Milat sonrası 250 yıllarında Semerkant'ı işgal eder. Sizin anlattığınız bütün şahlar burada 120 sene hüküm sürerler. Şah Kobuz'un devrinde Oğuz ilinen Tayçik ilinin hanı Turta batır; Kıpçak ilinin hanı Barman'ın oğlu Toktor; Rüstöm batırı yakalayıp, öldürüp, Semerkant'ı geri alıp, Oğuzlar Otorhan'ı kağan seçerler.

1-cellat: Sen çocuk, derviş değil de, muallimsin galiba?!

2-cellat: Dervişin aslında muallim değil mi. Saraycık'ta okumayıp da, Semerkant'ta eğitim almış birisi sanki?

1-cellat: Ne olursa olsun, şehir yöneticisi - Korbaşı karar versin, başına yararcasına vur ve Korbaşı'ya götür?!

2-cellat: (topuzu ile kafasına indirir ve götürür) Sahne dönüp gelir ve başı, yüzü kan içinde olan Balasagin gök taş kutu önünde yatıyor. Kafasını kaldırır.

1-cellat: Dervişim, bizim dövmemize artık alışacaksınız?

2-cellat: Şehir yöneticisine teşekkür et. Gök taş kutu bakmanı uygun buldu.

1-cellat: Sen kuta bakacaksın, biz sana bakcaz. Yanlışlık yaparsan döveriz.

Balasagin: Er çekişmeyince pekişpeymiş ağalar. Dayaktan baş yarılır, kötü söz söylemeden, sözümü dinlerseniz yeter? Oğuzlar siz, ben, hepimiz Oğuzuz. Oğuzların yine bir özelliğini anlatayım. Oğuzlar Roma'yı fethine giderken, azık için at etinden yapılan suçuklarını çıplak atın sırtına atmışlar ve üstünden örtüyle örterek gitmişler; uzak yolda at terlemiş, ter at etinden yapılan sucuğa sinmiş güzel bir pasturma olmuş. Casaklar at yeldirirken, at etinden yapılan sucuğu kesip, uzun yolda giderken beslenmişler.

1-cellat: Vay, dervişim, sende bir kusur var, ama lafın tatlı. Biz göreve gidiyoruz, tekrar geliriz...

(Sahne döner. Balasagin gök taş kutu temizleyip, boyarken yıllar geçer. Dışardan okunur) Zaman süzülüp sınırı görünmez, buram buram bulut olup yıl geçer: ziyaretini eksiltmeden tapınıyordu, gerekirse canlar teslim ediliyordu.

(Balasagin göz kamaştırıp, artık çok şaşaalı olan gök taş kutu parlatırken, konuşur).

Balasagin: Ben sizin yanınızda yedi sene kaldım. Artık yoluma devam edeyim, kokmuş derviş adına konmayım. Otor şehrine gidip, ondan Oş şehrine geçerim. Hoşçakal, gök kutu, yine gelirim belki, beni her zamam kollayasın? Senden Kırgızdan Oroz Bey'in, Kıpçak'tan Barman, 19 boylu Konurat'tan Sarıbiy, 12 boylu Tayçikten

Sarıbiy, 12 uruu tayçikten Turta baatırdın, türk möndön Aytak, kazaktan Taran, mañgıttan Colon, katagandan Ercan, nogoydon Celdeñ baatırlardıñ tirüü arbaktarın körömün. Alardıñ baatırlıktarın esteymin, maga kubat...

(Sahna aylanat, ır okulat. Celdetter menen Balasagın koştoşup catat. Celdetter çal bolup kalgan).

Ir: Öttü kündör, mezgil zımırıp
Cıl artınan cıldı cıl ulap
Zıyarattap, ulam tabınıp,
Balasagın sıynat, sıynat.

1-celdet: Derbişim, sözgö cakın can elek. Sözüñö kandık. Irga cakın can elek ırı na kandık. Tariħka cakın can elek tariħka kandık.

2-celdet: Derbişim koştoşoordo saga berer belegim, bekutip cürgön bir altın tanga. (beret)

1-celdet: Nandan uluk eç nerse cok bul düynödö, çarçı menen baylap al, col azık menden.

(Beline baylayt. Kuçaktaşıp koştoşuşat).

2-celdet: Derbişim keteriñde bir ötünüç, başçıbiz eköobüz süylöştük, düynödögü sındın bardığın senden uktuk okşoyt. Emi keteriñde eköobüzdün tegibiz kaday bolgon sen aytıp ketseñ?

Balasagın: Önör aldı kızıl til, sözdön uluk eç nerse cok. Suradıñar aytayın. Senin tegiñ Bekzada eken, kayır nazırda altın dilde berdiñ, senin tegiñ anvayçı, kayır nazırda uluk nan berdiñ. Uluulardan surap körsönör bolot. Koşkula.

(Sahna aylanat. Balasagın sapar tartat. Sırttan ır okulat. Muzıka koştoy).

Oylongongo cetsin dep,
Ot cılıtat tilekti.
Oocalıp işi ketsin dep,
Ot cılıtat cüröktü.
Oorusa davaa bolsun dep,
Ot caratat müröktü.
Kadimkidey ottun da,
Karası bar, ağı bar.
Kün menen Tün sıyaktuu,
Küügümü bar, tañı bar.
Cakşılıkta canaşa,
Can körbögön bağı bar.
Oyroundotor, süyüntör,
Oñ, teskeri cagı bar.
Üçünçü süröt.

Oş kalaası. Munara. Kümbözdör.
Sürötker Ayıp menen Balasagın.

Balasagın: Oylongongo cetsin dep,
Ot cılıtat tilekti.
Oocalıp işi ketsin dep,
Ooruga davaa bolsun dep,
Ot caratat müröktü.

Künügö suraysıñ, ak urup, ak aytıp kele catkan kudaydın derbişimin. Tögöröktün tört burçun dört aylanıp kelemın. Otor uşul Oş kalaasına keldim. Kurbum.

<.....>

Turta Batır'ın, Türkmen'den Aytak, Kazak'tan Taran, Mañgıt'tan Colon, Katagan'dan Ercan, Noğay'dan Celdeñ Batırların yaşayan ruħlarını görürüm. Onların kahramanlıklarını hatırlarım, bana kuvvet...

(Sahne döner, şiir okunur. Cellatlar ile Balasagın vetalaşır. Cellatlar ihtiyar birer olmuşlar).

Şiir: Geçti günler, zaman uçup
Yıl ardından geçip yıllar devamlı
Ziyarat edip, devamlı tapınarak,
Balasagın ibadet eder devamlı ibadet.

1-cellat: Dervişim, sohbet arkadaşısı idik. Sözüne doyduk. Şiire yakın can idik. Şiirine doyduk. Tarihe yakın can idik tarihe doyduk.

2-cellat: Dervişim vedalaşırken sana vereileceğim bir hediyem var; her zaman sakladığım bir altın akça. (verir)

1-cellat: Ekmekten daha üstün hiçbir şey yoktur bu dünyada, kumaş kur ile bağla, yol azığı benden.

(Beline bağlar. Kucaklaşarak vedalaşırlar).

2-cellat: Dervişim giderayak bir ricamız var; emirim ile ikimiz konuştuk, dünyadaki güzelliğın tümünü senden işittik galiba. Artık giderken ikimizin ne tür aileden geldiğimizi tespit edip öyle gitsen?

Balasagın: Sanatın başı kızıl dildir; sözden yüce hiçbir şey yoktur: Sordunuz maden söyleyin. Senin kökün Beyzade imiş, hayır işi olarak altın akçe verdin, senin kökün fırıncı, hayır işi olarak ekmek verdin. Büyüklere sorabilirsiniz. Hoşçakalın.

(Sahne döner. Balasagın yola çıkar. Dışarıdan şiir okunur. Müzik eşlik eder).

Düşününce yetsin diye,
Ateş ısıtır dileği.
Düzelip işi gitsin diye,
Ateş ısıtır yüreği.
Hastalanırsa deva olsun diye,
Ateş yaratır mürökü
Sıradan ateşin de,
Karası vardır; akı vardır:
Gündüz ile Gece gibi,
Akşamı vardır; tanı vardır:
İyilikte yan yana,
Can görmeyen bahçesi vardır.
Viran edecek ve sevindirecek,
Olumlu, olumsuz yönü vardır.
Üçüncü görünüş.
Oş şehri. Minare. Türbeler.
Sürötker Ayıp ile Balasagın.

Balasagın: Düşününce yetsin diye,
Ateş ısıtır dileği.
Düzelip işi gitsin diye,
Ateş ısıtır yüreği.
Hastalanırsa deva olsun diye,
Ateş yaratır mürökü.

Her gün soruyorsun, hak için kulluk edip, hak söyleyen Allah'ın bir dervişiyim. Dünyanın dört köşesini dört dolaşıp gelmekteyim. Otor, sonra Oş şehrine keldim. Canım.

<.....>